

17.8.2021

LAUSUNTO

Työ- ja elinkeinoministeriö

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/15285/2021

HE LAIKSI OSATYÖKYKYISTEN TYÖLLISTÄMISTÄ TUKEVAN ERITYISTEHTÄVÄYHTIÖN PERUSTAMISESTA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL pitää suunniteltua ehdotusta hyvänä. Viime aikojen kehitys työmarkkinoilla on ollut huolestuttava, erityisesti osatyökykyisten osalla. Näemme JHL:ssa, että toteutuessaan X Oy:n toiminnot hyvin suunniteltaessa ja yksittäisten asiakkaiden palvelupolut joustaviksi laadittaessa sekä vaadittavien eri toimijatahojen osaamisen ja resurssien niin rahallisten kuin henkilömäärien varmistamisen kautta hyötyvät perustettavan X Oy:n toiminnoista. Syntyvät hyödyt kohdistuvat niin yksittäisiin osatyökykyisiin henkilöihin, TE-toimistoihin, työllistäviin yksityisiin työnantajiin, kuntiin ja perustettaviin hyvinvointialueisiin kuin välillisesti myös Suomen valtioon.

Pyydämme kiinnittämään kuitenkin huomiota seuraaviin kommentteihimme:

- Uuden X Oy:n perustaminen ja sen suunnitellut toiminnot tulee integroida hyvin jo olemassa oleviin niin julkisiin kuin yksityisiin työllisyyttä tukeviin ja parantaviin palveluihin huomioiden suhde jo toimiviin välityömarkkinoihin.*
- X Oy:n tuleminen osatyökykyisten työntekijöiden palvelumarkkinoille ei saa myöskään vääristää jo olemassa olevaa palvelutuotantoa. Hallituksen esitykseen kirjattu X Oy:n velvoite tuottaa palveluita markkinaehtoisesti edellyttää tällöin myös asian tarkempaa kuvaamista ja toimintojen läpinäkyvyyttä erityisesti yksittäisten asiakkaiden työmarkkinoille sijoittumista suunniteltaessa ja toteutettaessa.*
- Erityisen tärkeänä JHL näkee myös valtakunnallisena toimijana X Oy:n maantieteellisen palvelutarjonnan tasa-arvoisen tarjonnan mahdollistamisen aloitusvaiheen alueellisen valikoinnin jälkeen. Samoin valittavien toimialojen suhteen tulee pyrkiä laajaan työllistymistä tukevaan valikoimaan muutaman valikoidun toimialan sijaan, ei ainoastaan suuntautumista matalapalkka-aloille, mikä voi kilpailutusten myötä vääristää toimialalla työskentelyä.*

17.8.2021

LAUSUNTO

3§. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Kohderymänä osatyökykyiset ovat olleet jo pidemmän aikaa haaste työmarkkinoille. Se, että nyt suunnitellaan X Oy:n perustamista, kohdentuen juuri osatyökykyisten työllistämistoimenpiteiden parantamiseksi, on JHL:n mielestä erittäin hyvä asia. Samalla näemme, että osatyökykyisen työntekijän kohdalla osallisuuden vaikuttaminen yhteiskunnan jäsenenä on erittäin tärkeää. Haasteina asian toteutumiselle JHL näkee kuitenkin seuraavat asiat, joihin tulee toimintojen ja yksittäisten osatyökykyisten asiakkaiden prosessien sujumisen kannalta löytää ratkaisut jo ennen toiminnan käynnistämistä:

- Kohderymänä vaikeasti työllistyvät TE-toimistojen työnhakijat: miten kohderymänä osatyökykyisyys määritellään palvelujen piiriin valikoituvien osalla ja kuinka osatyökykyisyys todennetaan? Kuinka eri tavalla vammautuneet henkilöt huomioidaan kohderyhmää määriteltäessä? Asiakas voi olla eri syistä osatyökykyinen: fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset työ- ja toimintakyvyn puutteet. Termejä sairaus, vika, vamma käytettäessä tulisi huomioida myös näistä edellä kuvatuista jaotteluista syntyvät toiminnanvajaukset ja haitat työkykyä arvioitaessa ja työllistämistoimenpiteitä suunniteltaessa.*
- Osatyökykyiselle työnhakijalle tulee tehdä työkyky selvitys ennen X Oy:n palvelujen piiriin valikoitumista, tällöin työttömän osatyökykyisen työkyvystä on ajantasaiset tiedot. Osa vaikeasti osatyökykyisistä on voinut olla pidemmän aikaa TE-toimistojen asiakkaana ja heidän kohdallaan tiedot työkyvystä voivat olla muuttuneita ja jopa vanhentuneita.*
- Kuka palvelujen piiriin valikoituvan asiakkaan kohdalla tekee työkyky selvityksen ja millaisilla arvioilla/dokumenteilla osatyökykyinen ohjautuu palvelujen piiriin? Työttömän osatyökykyisen oikeusturva ei saa vaarantua, X Oy:n palvelujen piiriin ohjautuvuuden osalla.*
- X Oy:n palvelujen piiriin pääseminen on aina työttömälle osatyökykyiselle vapaaehtoista. Miten asiakkaan esityksessä mainittua motivoituneisuutta tarkastellaan myöntämiskriteereinä? Ja toisaalta, miten asiakkaan kieltäytyessä hänen prosessinsa etenee ja miten kieltäytyminen vaikuttaa muihin etuuksiin hänen kohdallaan?*
- Huomioitavaa on myös se, että osatyökykyinen on jo valmiiksi erilaisten tukien ja etuuksien piirissä. Etuuksien ja tulojen yhteensovittaminen voi olla haasteellista. Asiakkaan tulojen on oltava ennakoitavissa vain vähäisiä muuttujia tarkastellen.*
- Työllistyvän osatyökykyisen työehtojen määrittelyssä on lisäksi huomioitava kyseessä olevan toimialan työehdot kilpailun vääristymisen estämiseksi.*

17.8.2021

LAUSUNTO

- *Yhdenvertaisuuden nimissä perustettavan yhtiön palvelut tulisi olla tasapuolisesti kaikkien palvelun kohdejoukkoon kuuluvien saatavilla. Alueelliset erot tarpeessa ja saatavuudessa vaihtelevat. Kuinka tämä taataan?*
- *Huomiota on kiinnitettävä X Oy:tä perustettaessa myös valmisteilla olevan vammaispalvelulain uudistuksen tuomiin vaateisiin palveluiden yhteensovittamisesta, kuten valmennus- ja tuki, sekä henkilökohtainen apu osalla.*
- *Yhtiön mahdollisia toimialoja voisivat HE:n mukaan olla esimerkiksi avustavat tehtävät suurkeittiöissä, rakennusalalla, puhdistuspalveluissa, hoivatehtävissä, kotipalveluissa, kiertotalouden tehtävissä sekä toimistotyö. JHL korostaa, että osatyökykyisten työntekijöiden kohdalla työllistyessä edellä mainituille aloille on syytä ottaa korostetusti huomioon työpaikan työn vaarojen arviointi, psykososiaaliset ja fyysiset kuormitustekijät sekä mahdollisuudet riittävien apuvälineiden käyttöön työssä. Tämä tulee huomioida myös toisen kotona tehtävässä työssä, mitä esimerkiksi avustavat hoivatehtävät yhä enenevässä määrin ovat.*
- *Vaikeasti osatyökykyisten prosessien mahdollistamiseksi ja palvelujen turvaamiseksi tulee TE-toimistojen ja X Oy:n resurssit ja osaaminen turvata: erittäin tärkeää niin yksittäisille asiakkaille kuin TE-toimistoissa ja X Oy:ssä toimiville työntekijöille.*

Mikä olisi perustettavalle erityistehtävayhtiölle sopiva nimi?

Työväylä Oy

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Hallitusohjelman mukaisesti JHL pitää hyvänä osatyökykyisten työllisyyden parantamista ja hallituksen esityksen mukaisesti X Oy:n perustamista osatyökykyisten aseman korjaamiseksi työmarkkinoilla. Toteutuessaan esitetty uudistus tulee hyödyntämään niin yksittäisten asiakkaiden työllistymistä ja työmarkkinakelpoisuutta kuin myös osatyökykyisten työ- ja toimintakyvyn parissa työskenteleviä toimijatahoja.

Yritys X Oy:n perustamisessa tulee kiinnittää erityistä huomioita osatyökykyisten työntekijöiden ja käyttäjäyrityksen ohjaamiseen ja tukemiseen. Sekä käyttäjäyritys, että työntekijä tulevat tarvitsemaan tukea myös palvelun aloittamisen jälkeen. Yritys X Oy:n on luotava toimivat ohjauskäytännöt sekä sovittava ohjaamiseen tarvittavista resursseista työpaikoilla. Työllistettävän osatyökykyisen työllistyminen voi edellyttää työssä/työpaikalla myös kohtuullisia toimenpiteitä /mukauttamisia, jotka tulee myös huomioida työllistymisen varmistamiseksi.

17.8.2021

LAUSUNTO

Huomiota tulee kiinnittää uudistusta suunniteltaessa ja käynnistettäessä erityisesti työnjakoon eri toimijoiden kesken (TE-toimistot ja X Oy:n työntekijät, Kunnat ja hyvinvointialueen sekä muut palvelusektorilla toimivat asiantuntijatahot). Lisäksi oikea-aikaisen ja joustavan asiakasprosessin onnistumiseksi tulee prosessin eri vaiheissa toimiville tahoille varmistaa ja varata niin rahalliset kuin henkilöstöressurit, jotta esityksessä esitetyt toiminnot voivat toteutua vaikeasti työllistyvien osatyökykyisten ohjautuvuudessa X Oy:n palvelujen piiriin.

JHL pitää myönteisenä tavoitetta työllistää osatyökykyisiä työntekijöitä toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin työehtosopimusten mukaisilla työehdoilla. HE:ssa viitataan työsopimusten osalta mahdollisuuteen käyttää vaihtelevan työajan työsopimuksia. Erityisesti ns. nollasopimuksia tulee kuitenkin välttää. JHL korostaa ja muistuttaa, että työsopimuslaissa työaika ei saa sopia työnantajan aloitteesta todellista työn tarvetta pienemmäksi. Työaika palkattavan osatyökyvyttömän työntekijän kohdalla tulisi myös vakiinnuttaa sille tasolle, mikä työvoiman tarve yrityksessä tosiasiallisesti on. Työllistetyn asiakkaan tilannetta tulee siten tarkastella myös työsuhteen jatkuessa. Liian alhaiset työtunnit ja ennakoimattomat työvuorot ovat työntekijän näkökulmasta epävarmuustekijöitä, ja lisäksi ne voivat aiheuttaa hankaluuksia myös erilaisten etuuksien yhteensovittamisessa.

Päivi Niemi-Laine
puheenjohtaja
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL

Anne Ranta
työelämäasiantuntija
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL